Контрольный экземпляр

ЦIЕЙ ДАЬКЪАЛА ХИЛДА ШУН!

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СIРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера деиз ★ ПIАЬРАСКА, 9 МАЙ, 1986 ШУ. ★ № 56 (7247). ★ Мах 3 кеп.

СОВЕТСКИ ХАЛКЪА СИЙЛАХЬ-ЙОККХА КОТАЛО

Диц ца луш даим дагалаттарга Сийлахь - бокхча Даймехка тIом хиннача 1941—1945 терашка советски халкъа карагIдайна деналг гIулакх. Ший боарамашка а кхъазйна а деллача историе чуль цIакхха да хиннача тайпара тIом бар дунен тIа эггара хьалхарча социализма мехко империализма эггара чIогIагIболча реакционни низа — гитлеровски Германемен цун союзникашген духьала а этта баьр. Аллха Советски Союза кхел хинна ца Iеш, ерригача Европа, дерригача дунен кхел а кхъастайар Сийлахь-бокхача Даймехка тIемо.

БIаьха а дуккха халонаш ца есаш а хилар Коталожга вай кхоачадаь янкъ. Низ дIа ма кхоачча йз ди гаргаккийлар оаха — ала бокъо а йолаш иштта йоах тIемен кхъьегамен ветераназа.

Тийпача балхазIа тIабакъхабар фашисташ вай Дахьенна, лоаддача хана Советий Мохк бохабе лаьрхIа болабабар моастагIаша тIом. Вай халкъ гораоттаде, социалистически пачхьалкхе йохань дIаяккха дерхIаш хиннабар гитлеровцаш. Вай общественнин пачхьалкхенен строй чIогIа яц, вай экхари тыли мела я мотташ, халкъашта юкъе барт хургбац мотташ, хиннабар уж. Бакъда кхъача моастагIча дагахиннар чакхдалинзар.

Коммунистически парте хьалхленга фашистанга духьала гIетIар дерригача халкъ, чIогIагIа кхочабелар советски нах. ЦIаI йола тIемахой лагерь хинна - дIаоттар вай мохк. Массе моттигашка: тIем тIа а тIье а халкъашта юкъера доттагIаш, дар идейнин политически барт-цхьоагIо чIогIагIелар.

Шиъ дикагIбола эзарш кхочаш фронте бахийар Нохч - ГIалгIайтено, дуккхабараш шоай лоIамаша а болхан. ТIема ханошка хила боагIлача тайпара хийца эргабаьккхар шиъ болх республика партийн организаце. ЭгIрза хьалхарча денношка денз республике мобилизаци йолаелар. Лоаддача хана фронте дIаяхийтар дуккха автомашинаш, трактораш, говраш, вордаш. Массехк дн далалехьа республике вIашагIгIелар 17 эзар сар чувоагIаш йола халкъа ополчене йиъ поли, кхо батальон. Итташ эзаран яхь оргагIбалар оборонительни сооружении еъа новкъостал де.

Сел йоккха хало тIаэтта яле а республика мехкдаьттахой фронта дуккагIа доагор душ бар, лхархошта ялат кхедора, дар патриотически лозунг дар: «Дерригача — фронта, дерригача — Коталожга!».

Иннза бокъо а йолаш доккхач ду вай Нохч - ГIалгIайчен къаьхьегамхошца Сийлахь - йоккха Котало яккхара юкъе хьинарг дакъалацарах. Къонахчал, денал, майрал гойтарх царех 30 эзар совгIа баран орденашн медалашн сина ба, республикерча 40 совгIа бIузлочча Советски Союза Турпал яха сийлен цIи еннай. Царех ба Нурадилов Ханнапа, Заболотный Иван, Идрисов Абу-Хьажа, Абрамов Шетнель, Крутов Петр, Магомед - Мирзоев Хавждин, Нохче Алексей, кхьбарашш.

ТIом дIабьнначул тIехьагIа дIадахача пIовзткъе цIа тIера Советски халкъа карагIдьнначча гIулакхашка хьежача дохиннад а деш дагабох вайна вIалла йоврг1оаца майрад, денал, вIонначчал гойташ фашизмана духьала тIом баьраш, из эшаьраш.

Таханара вай ноахале тIема Iазап ла дезаш, лелхача, бомбай, ихорчий татаи хаза дезаш хиннаш. Из цун ираз де, советски наьха 20 милинон сага нахар из бахьан долаш Сийлахь - бокхача Даймехка тIем тIа дIа а дуи даьккха. Вай мехка кагий наха мехкарийн доккхал деш а деган айдь а ба шоай даьша, даьдаьша, бокхкагIболча вежа раша снюш ца кходен хоранъя иденша. Нагахьа санна эпаш моттиг пийлой Даймехка тIема турпалий традице гIа Дахь бахьан долаш шоай нахар дIадала а кийча ба советски кагирхой. Из ишта дола бакъдеш дола гIулакхаш дукха да алхха вай республика хьайиъача а. ТIемахочуш декхар дIаэта кхоачаниду тахан Советски Эскаре гIулакх деш болуча Нохч - ГIалгIайчен къонгаIча. Интернационални декхар тIехдика кхоачашдарах тIехьхьарча шерашка Советски Союза Турпала цIи еннай вай мехкахошта Демченко Георгенен Аушев Руеланан.

Сийлахь - йоккхача Котало цIейна дикача гIулакхашца накъабоагIлача массазара традицн а хинна дIаэттад советски нахха вагIре. ЦIей сийна бIаьхьегама пахханика латт уьхь деношка вай республикера бIаьш производственни коллективаш. Денара заведенешка «къонахчала уроках» чакхйоах, тIема ветеранашца вIашагIкхетараш хул. Хьинарг кха а хьегаш, мичара Фондана шоай даьша хул. Хьинарг кха а хьегаш, мичара Фонд

НИЗ МА КХОАЧЧА ИЗ ДИ ГАРГАКХИЙЛАД ВАЙ

ОЧЕРК ВАЙНА ВИЦЛУРГВАЦ

Дивизе штаба начальник хинчаца полковника П. Кочеткова цох дуьш:

— Со дишне командин куйпте пар цига хьакхалча-тІера Дагбазар. Тутберский хІаитилгаш ала болабелар, бакъда, хІалхар-м балансар. Массанаша а пара тІаьхьа-кан пара-м товрши. Марс хьакха ГІадамаш санна ГІолегар фашисташ. ХІаьта парех пхьаболучар автоматаш ІІо а кхайса, кулгаш ца уьгаГІахинтер. Цхьаь паГ автоматчик хІалхаравалазар...»

Денал долчча вай мехкахочун. Наьсарий районе Яндерка Хамхоев Магьмуда тІем тІа пийсьешна цхьа зношеп мара ящ из. ТІом болабІалелхьа Эскаре вахар Магьмуд. Цо дина чакъийлахкар кавалерийски училише. Гитлеровски Германе вай мехка духьала тІом болабаьхьа хана лейтенанта чен доьхна доцлой экзадрона командир вар из.

Полке дикагІа лоаруьхан хиннай лейтенанта М. М. Хамзоева экзадрон. Ерригга тІема ученецца дакъа лийнад цо, хІаьта даим хьалхарачу а хиннай.

«Махьмудаца цхьана тІем тІа хиннача доттагІашен командиршен дувначух ша сабаре а кІаьда а саг хиннав. ТІехьлика эксар-дошло. Лиг-пиллина йолашш цІий. Сал-ташкара доагІар хьалхеашш, шийгара куц доьна цхьаккха хІама бІарга па пайтаз хиннан. Уж дуг-ГІена дагавахь къьегта гучаьлар фашистаца тІом хьоабаьча хьалхарча деношка.

«1941 шера 10 октябре дІенз пахадацан тІем тІа латташ хьаноагІача лейтенанта Хамхоева къаготтад ше майра, денал долаш, дина вийчьа-ваьна командир волга», аьнад цуьнга еннача тІема характеристика тІа.

...ТІехь-тІехьарІа бирсагІа хуьлш доагІар тІемаш. Иерригга головаш ялача экзесовски дивизена са па кхоьел дукхала датташ бар тъъьа цхьайттаглагІча стрелкова-гІенине бІургІ. Разведчикаша дакъе ниЙса йий хьажар духьа фунпагІа дьа а немций салге е энсар пен воалаве вежаш вар.

«ГІа Гулакх доШлоште тІадилла лаьрхІар ва, — ткаш ашу ГІо Кочеткова. — Хьаь дийнахь сон, Хамхоев, штаба операцин моаттагІа зуьш, разведчикаш баха беза пикъ тохкаш хилар».

Цуг тІехьарІа тІашагІьелар-дор цинн группех латта разведторгаш; хьалхарчьар нене караволаве вежаш яр, вокхо из операци ІалашйоргІа.

Бийса къовлаецна М. Хамхоев нерге лаьтта отряд операци чакхъяккха арайьлар. Дерриге а лаьрхІача тайна-га чакхдолаш латтар. МоастагІчохь оргахьарлаьтта ГІа-ваьлчкаш. Цхьабаьхьа, немцаша ракеташа тІаьхьа ергига аре сийрлаьккхар. Вай бІухой гучаьлабо шІаьш.

Цуг тІехьарІа хиннар бакъде хала да.

Цудухьа тІаьхьа а доло лургда вай П. И. Кочетковна:

— Из санна дола хІама тІем тІа мара атта ниЙс-тух хилад, — яздора цо. Вай бІухой цюй оконашта кхо-ташкара тІехьа ваьвеннача фашистех цхьабараш баЙдадар. Разведчикех ІІалхарвоалар латтача пІьан немцеча тІе-кхьаьна М. М. Хамхоев. Ша-нав унтер-энсар. Фовртан. Іохье автомата бух тхеа вожаваьв из Махьмуда. Ухъан бе денал тІечча улла энсара тІехкар. Цигтача тІаьхьахачаргІа дальен наннен баркал оалаш. Подразделене мандира а политически даьхьа цун заместителе а цу тІа ялу:

«Хьамсара Махьмада Батыри Хьажмурда Ахьпанфан. Шиъта наьхат яздУ цун. воІо ГІулакх деш болча подразделене командованин.

Тахан, Коммунистически парте а Советски правительства а кулгалца, ВЛКСМ XXVIII съезда решенеш Іо-заца исхочачъеш коммунизм хьалъеш вай халъхъ доалла-ча хана, шоай низ, хьаннар цуьнга ешнача тІема характеристика тІа.

...ТІехь-тІехьарІа бирсагІа хуьлш доагІар тІемаш. Иерригга головаш ялача экзесовски дивизена са па кхоьел дукхала датташ бар тъъьа цхьайттаглагІча стрелкова-гІенине бІургІ. Разведчикаша дакъе ниЙса йий хьажар духьа фунпагІа дьа а немций салге е энсар пен воалаве вежаш вар.

«ГІа Гулакх доШлоште тІадилла лаьрхІар ва, — ткаш ашу ГІо Кочеткова. — Хьаь дийнахь сон, Хамхоев, штаба операцин моаттагІа зуьш, разведчикаш баха беза пикъ тохкаш хилар».

Цуг тІехьарІа тІашагІьелар-дор цинн группех латта разведторгаш; хьалхарчьар нене караволаве вежаш яр, вокхо из операци ІалашйоргІа.

Бийса къовлаецна М. Хамхоев нерге лаьтта отряд операци чакхъяккха арайьлар. Дерриге а лаьрхІача тайна-га чакхдолаш латтар. МоастагІчохь оргахьарлаьтта ГІа-ваьлчкаш. Цхьабаьхьа, немцаша ракеташа тІаьхьа ергига аре сийрлаьккхар. Вай бІухой гучаьлабо шІаьш.

Цуг тІехьарІа хиннар бакъде хала да.

Цудухьа тІаьхьа а доло лургда вай П. И. Кочетковна:

— Из санна дола хІама тІем тІа мара атта ниЙс-тух хилад, — яздора цо. Вай бІухой цюй оконашта кхо-ташкара тІехьа ваьвеннача фашистех цхьабараш баЙдадар. Разведчикех ІІалхарвоалар латтача пІьан немцеча тІе-кхьаьна М. М. Хамхоев. Ша-нав унтер-энсар. Фовртан. Іохье автомата бух тхеа вожаваьв из Махьмуда. Ухъан бе денал тІечча улла энсара тІехкар. Цигтача тІаьхьахачаргІа дальен наннен баркал оалаш. Подразделене мандира а политически даьхьа цун заместителе а цу тІа ялу:

«Хьамсара Махьмада Батыри Хьажмурда Ахьпанфан. шиъта наьхат яздУ цун. воІо ГІулакх деш болча подразделене командованин.

Тахан, Коммунистически парте а Советски правительства а кулгалца, ВЛКСМ XXVIII съезда решенеш Іо-заца исхочачъеш коммунизм хьалъеш вай халъхъ доалла-ча хана, шоай низ, хьаннар

ДЕРРИГА-ФРОНТА

Гитлеровски Германе тІом хьоабаьчул тІехьарІа Нохч-ГІалгІайчен мехкдаьттахоша дош делар «моастагІа эпазара мел эша мехкдаьтта, доагорни даьттанин Іалашдергда оаха ЦІеча Эскара», аьнна. Мехкдаьтта дакъхара 1941 шера июнь бетта лаш 13,9 процент тІехьхоачашгІар «Малгобекнефть» тІеста коллектико, эксплуатаце дІаелар 23 керда скважина.

Фронта дукха эпар доагор, цудухьа цун хьашташ диаза хьоачашдера хи а низ а ца хьоабаь къьегтар гроз-ненски мехдаьттахоша. ТІехдика болх бора мехкдаьтта промыслашка, заводашка. Балха даьлаш тІа-тІа чоаІхаенгІа хуьлш латтар, бакъда хьинар хьо иа деш къьегтар мехкдаьттахоша. 1941 шера бензин доакхача Нохч - ГІалгІайчено мехка хьалхара моттиг хьакхар.

Къулбаседа Кавказа фронташкара хьал тІа-тІа унзарагІа хуьлш латтар. 25-та августе Моздок дІалыпар фа-шистаца. Гроз-ненски мехдаьтта доалла моттиг дІаикхка лер-хІаш пар моастагІа. Фашистски бандаш Гроз-ненца гаргакхаьгар бахьан долаш парте об-комен оборона город-ской комитетен указа-нешІа промыслий, ме-ханически мастерской, машиннашъечен мехи-даьтта чакхдоахаен заводий оборудовани-ялларІа а йоахаш, Къаз-тІа гІолла мехка хІъьча райбашкица дІа-хьаІІар. Оборудовачен материалаш тІайолаш дІаихийтар 4200 эзар гаргга вагон. Из обору-довани дІа а оттаь-мехка дуккхача райо-нашца болх бе йола-елар эвакуани къ мехдаьттахой квалифици-рованни кадраш, Къаьта ара ца йоахалуш город Грозне йисача пред-приятенца фронт мел эшначуьнга Іалашйоьра.

Мехка къьча район-ний, краий, областий къькъьтамхошца кхы а айххаГІа буьзваш, доттагІаг, вошал тос-саделар гроз-ненски мехдаьттахой. Цу хан-день лаьГІ ца луш тахаминра денга а кхьа-чад уж. ХІанз, тюменски мехдаьттахой болча хала ХІьаьш эт-тача хана, ЛаххА товаЛ йола специалисташ ба-хийтаб цІиг гроз-ненски мехдаьттахоша.

Къулбаседа край ка-раерзаеча къькъьта ба-харашца юкъе ба В. Зайцев («Октябрь-нефть»), А. Бесчетнов («Старогрозненефть»), С. Нерапилов («Горск-нефть), А. Михайчев («Сунжанефть») керте латтача цІи хезача бри-гадаш къькъьтамхой. Цар шоай болх ДІабо-лабаьб «Нижневаторс-кснефтегаз» яхча объ-единене. Тюменерча промыслашна 210 сква-жинаша, царех 60-на капитально а еш. ре-монт е дош денкад цар.

Сайлахьча Коталой денна хетаьн къькъьта-ма вахта сийленца чакхйоаккх цар.

Г. ЕРЕЩЕНКО, ЧИИИСФ докхача-гІволл Іилман болхло.

ВЕЖАРИЙ ЧАПАНОВГІАР

Докхча бац Чапановгіар деаэл: да, нана, ши воІ, бакъда шиЙ белгало Іо-лаш-м ба. Шакхъе а ЭЗмсат-школа йистеллкхкхачул тІе-хьаГІа Советски Эскара эп-сараш хила дагаболап. Орд-жоникидзевски Лакхерча Общеойсковой Командни училише дема эттар.

Шоай хержа ниЙ сий-лелла ЭЗахьоп да ГІахан ка-гий нах. Командирша, по-литболхлошца, новкъосташа лоарІаш, сий деш ба сер-жанташ Чапановгіар Тухани Тимури. Цхьяьнена Сийлах грамота еинай тІемен поли-тически кийчопе тІехлапка хьокхамаш гойтарах. шол-лагІчун наьнха тІа деПаш и ВЛКСМ ЦК знак. Шинне а хьинаре даьжа ГІоаш обществени вахаре, отделене командирадш ба уж.

СУРТА ТІА: ЧапановгІар вежарий Тухани Тимури.

Р. АУШЕВА сург.

Эскаре гІулакх деш ба вай мехкахой

Дика хкеваьв воІ

Хьаьнала деазл ба Пхьи-лепъонгІий-Юрта вахача Янарсанов Махьмада Батыр-са бараш. Из ше цу юртарча № 2 йолча юкъерча школе автоделло хьехаш ва, хІаьта сесаг — Хьаьнмурда Хьанна-ца цІагІа хьоккаш я, цар ялх деазлхо ва. Виъ кІаьнки ши йийгта. ВоккхагІа ма-ла воІ — ІаддохІаІап, ялха гурахьа, Советски Эскаре гІулакх дац цІа а ма-ла, хІанз болх беш ва. ЈабдуЗ-Хьамид Орджоникидзерча строи-тельни техникумге тІехдина деПаш ша, ишгта дика кхе-пашш. Цхьаьнгахь тІаьхьа ГІинлош еш волча мастера говзал Іомаш ешш № 14 йолча город На-зраньерча профессионально-технически училище деПаш ва ЈабдуЗ-Рашид, ши йийг школе ух — цхьоалагІчен ворхІлагІчен классашна. Хьаьта ЈабдуЗ-Керим — ХІанз Советски Эскаре ший де-нхар кхоачашдеш ва. Ух деношка из ГІулакх деш волче пенсин даьжа под-разделенера кавхат денад, ишгта дика воІ а Даьхен виза-ца

Партийни вахар: съездо лаьрхІар кхоачашдеш

БОЛХ ЭРГАБОАККХАШ

Цхийтта шу хьалха Сунженски района Кировь цІергІа йола колхоз шиъ пхоьалехьара тІехьашкахьа яла йолалеар. ТІехь-тІехьаьгІа кІезнагІа йохкар юртбоахама продукци. ДесятилагІгІа дола шерал долалуш 5 миллион сомгІа пачхьалкхен дегаьнгахь дехкар доаллар бохамга.

Хала а чоалхане а денкарашца дар 1983 шера ухгахь жерж кхерж кхача колхоза правленна а парткома а хьалхашка латтараш: тІулакхаш толстургхилара нах тешна а беш, боахама рентабельность лакхьелга. Колхоза правленен парткомон хоадам болна мероприятеш а оттаяь хьалхагІа де дезар белгалдакхар. Керттера теркам тІабахийтар наьха хьинар айдара, къахьегама а быта а хьалаш тоадара. Хьалхалатгачар опыт ДайІозьнайтар, хІарашна карагІдьнайтар, дичъа дисар бух хоши, бойкка оргазаторсни, политпо-хьегама бобу барах дикагІга оагІоираьхь тІулакхаш хувцадала доаладелар. Керда кулгалхой бакъна хьалхара шу боахама зе па деш чакхдалар. ДІахо а шийл позицеи чІоагІье болабелар боахам. ЦхьаьгІа-лагІга пятилетка хьалхарча шин шера миллион сом гарга зе деш хинна дале, тІехьара яхо шу дукха беце а пайда бен чакхдалур. 1983 шера — 2,5 эзар сом, 1984 шера — 46 эзар сом, 1985 шера — 63 эзар сом. Лакхбелар кханнара чуъна хьувкъам, хьайбай продуктин ность.

Экономика кІезиг-дукха дегІааха йолаеша яле а, лаьрхІамгина яхача таьна за тхо. Партийни организацеи бергига а болх хІаьа тІалеста ба кІезнагІга ІІа а дохийташ, юртбоахама продукци дукха-ла яккхара. Из де тха тарешаш йолга хьакхенкар съезда наьъдолхаш коллективо дьхача толамаша. Пачхьалкхена дуьл дохкара хьалхарча квартала план оа-ха кхоачашйир февраль бутт болалуш, шуьра йохкара пІеп — 24 феврале.

Балха опыт йолаш, хьинаре кхъьегаш бола нах кІезига бан колхозе. Социалистически яхьк хьалха латташ хьайоІга йовзаш — тха ма колхозхо, кхъьегама ветеран, коммунист М. Рыбалко, НПАССР Лахехьарча Совета депутат коммунист Э. Газдиева, доярнаш Ж. Хутшалаева, З. Зелимханова, Т. Гаджева ,кьыбарш.

Хьалхалатгачар опыт цергера дайІозьнаю партпомо, из ювш пенгаета тІа, яхьа ютташ ева хана. ДикагІдар, пайда да боалар юкъедоаладелга тхоай керттера дехкар лоарІхьа охза.

ПІадахача Іай духха халонаш лайра тха хьайбаш леладеар. 1985 шера 1 январь яхкоІар а этта, бацьан йовза бахьан долаш детташ дола доахан ши бутт хьалха чусайпар. Іалашдаь доакъар а дашо тошен болаш. Хьалха а хьайбаш леладеаш оарцьІбалар бахьан долаш продуктинность лох ца волийташ Іанбаца дьлар тхо.

Хьалха тхоай хинна кхоачамбоацаран, тІалаташ терхал а деш, шийтталагІга пятилетке уж па хилийта а, хьалхаташ къахьег охза. КПІСС XXVII съезде белгал ма дакъхара, техан лоархІамегІа долчох цаІ да кердача тайпара бохк хьайбаш-боаникхара, бохама механизм эргаьнкха товелга. Коллективни подрядаГа болх бе яьккхай охза хьалха этгара боакхаш йола тракторно-хІуман леладу бригада. Ала йиш яц из де тхона этта хилар, аьнна. № 2 бохка бригада кхоачашденнехь, кхьметтел цун кулгалхочо М. Верещагина а, лоралуш, дехкар тІаийцар кердадар. ЦІьабакъда, дукха ха ялетехьа гуьв-м дьлар цох мел бокхка пайда боал. 1984 шера из бригада Ерригросский социалистически яхьк хотало ньыхъчарна юкъе яр. гурахьа дайІийнаьа культурай лакха хьувкъам кхебарах цуьна сийлен дицломи ахчан пІемпин елар.

Уьк шера коллективна подрядна болх беш кургьа СТФ, № 3 йола трактористхаш дашо дакъа бригада. Цаьшдараш ихдечча а дезала подряд юкъейоалае дага да тхо. Масала, 33 гектара тІа ДайІийна доахкара сиенкани лелаеш кургьа дезала звено.

1986 шера интенсивни технологех кхедерда 300 гектара тІа ладийна кІа, 300 гектара тІара хьайкІаш, 100 гектара тІара генараш.

Март бетта, партийни комитета заседани а яь, дийцар оаза соавета гурахьа ДайІийна. Коммунисташ хьалхарчу мишталг. Колхоза керттерча агрономагара А. Пиневгара хьадийхар къахьегама а быта а хьалаш тоадара. Хьалхалатгачар опыт ДайІозьнайтар, хІарашена карагІдьнайтар, дичъа дисар бух хоши, бойкка оргазаторсни, политпо-хьегама бобу барах дикагІга оагІоираьхь тІулакхаш хувцадала доладелар. Керда кулгалхой бакъна хьалхара шу боахама зе па деш чакхдалар. ДІахо а шийл позицеи чІоагІье болабелар боахам. ЦхьаьгІа-лагІга пятилетка хьалхарча шин шера миллион сом гарга зе деш хинна дале, тІехьара яхо шу дукха беце а пайда бен чакхдалур. 1983 шера — 2,5 эзар сом, 1984 шера — 46 эзар сом, 1985 шера — 63 эзар сом. Лакхбелар кханнара чуъна хьувкъам, хьайбай продуктинность.

Экономика кІезиг-дукха дегІааха йолаеша яле а, лаьрхІамгина яхача таьна за тхо. Партийни организацеи бергига а болх хІаьа тІалеста ба кІезнагІга ІІа а дохийташ, юртбоахама продукци дукха-ла яккхара. Из де тха тарешаш йолга хьакхенкар съезда наьъдолхаш коллективо дьхача толамаша. Пачхьалкхена дуьл дохкара хьалхарча квартала план оа-ха кхоачашйир февраль бутт болалуш, шуьра йохкара пІеп — 24 феврале.

Балха опыт йолаш, хьинаре кхъьегаш бола нах кІезига бан колхозе. Социалистически яхьк хьалха латташ хьайоІга йовзаш — тха ма колхозхо, кхъьегама ветеран, коммунист М. Рыбалко, НПАССР Лахехьарча Совета депутат коммунист Э. Газдиева, доярнаш Ж. Хутшалаева, З. Зелимханова, Т. Гаджева ,кьыбарш.

Хьалхалатгачар опыт цергера дайІозьнаю партпомо, из ювш пенгаета тІа, яхьа ютташ ева хана. ДикагІдар, пайда да боалар юкъедоаладелга тхоай керттера дехкар лоарІхьа охза.

ПІадахача Іай духха халонаш лайра тха хьайбаш леладеар. 1985 шера 1 январь яхкоІар а этта, бацьан йовза бахьан долаш детташ дола доахан ши бутт хьалха чусайпар. Іалашдаь доакъар а дашо тошен болаш. Хьалха а хьайбаш леладеаш оарцьІбалар бахьан долаш продуктинность лох ца волийташ Іанбаца дьлар тхо.

Хьалха тхоай хинна кхоачамбоацаран, тІалаташ терхал а деш, шийтталагІга пятилетке уж па хилийта а, хьалхаташ къахьег охза. КПІСС XXVII съезде белгал ма дакъхара, техан лоархІамегІа долчох цаІ да кердача тайпара бохк хьайбаш-боаникхара, бохама механизм эргаьнкха товелга. Коллективни подрядаГа болх бе яьккхай охза хьалха этгара боакхаш йола тракторно-хІуман леладу бригада. Ала йиш яц из де тхона этта хилар, аьнна. № 2 бохка бригада кхоачашденнехь, кхьметтел цун кулгалхочо М. Верещагина а, лоралуш, дехкар тІаийцар кердадар. ЦІьабакъда, дукха ха ялетехьа гуьв-м дьлар цох мел бокхка пайда боал. 1984 шера из бригада Ерригросский социалистически яхьк хотало ньыхъчарна юкъе яр. гурахьа ДайІийна культурай лакха хьувкъам кхебарах цуьна сийлен дицломи ахчан пІемпин елар.

Уьк шера коллективна подрядна болх беш кургьа СТФ, № 3 йола трактористхаш дашо дакъа бригада. Цаьшдараш ихдечча а дезала подряд юкъейоалае дага да тхо. Масала, 33 гектара тІа ДайІийна доахкара сиенкани лелаеш кургьа дезала звено.

1986 шера интенсивни технологех кхедерда 300 гектара тІа ладийна кІа, 300 гектара тІара хьайкІаш, 100 гектара тІара генараш.

Март бетта, партийни комитета заседани а яь, дийцар оаза соавета гурахьа ДайІийна. Коммунисташ хьалхарчу мишталг. Колхоза керттерча агрономагара А. Пиневгара хьадийхар къахьегама а быта а хьалаш тоадара. Хьалхалатгачар опыт ДайІозьнайтар, хІарашена карагІдьнайтар, дичъа дисар бух хоши, бойкка оргазаторсни, политпо-хьегама бобу барах дикагІга оагІоираьхь тІулакхаш хувцадала доладелар. Керда кулгалхой бакъна хьалхара шу боахама зе па деш чакхдалар. ДІахо а шийл позицеи чІоагІье болабелар боахам. ЦхьаьгІа-лагІга пятилетка хьалхарча шин шера миллион сом гарга зе деш хинна дале, тІехьара яхо шу дукха беце а пайда бен чакхдалур. 1983 шера — 2,5 эзар сом, 1984 шера — 46 эзар сом, 1985 шера — 63 эзар сом. Лакхбелар кханнара чуъна хьувкъам, хьайбай продуктинность.

Экономика кІезиг-дукха дегІааха йолаеша яле а, лаьрхІамгина яхача таьна за тхо. Партийни организацеи бергига а болх хІаьа тІалеста ба кІезнагІга ІІа а дохийташ, юртбоахама продукци дукха-ла яккхара. Из де тха тарешаш йолга хьакхенкар съезда наьъдолхаш коллективо дьхача толамаша. Пачхьалкхена дуьл дохкара хьалхарча квартала план оа-ха кхоачашйир февраль бутт болалуш, шуьра йохкара пІеп — 24 феврале.

Балха опыт йолаш, хьинаре кхъьегаш бола нах кІезига бан колхозе. Социалистически яхьк хьалха латташ хьайоІга йовзаш — тха ма колхозхо, кхъьегама ветеран, коммунист М. Рыбалко, НПАССР Лахехьарча Совета депутат коммунист Э. Газдиева, доярнаш Ж. Хутшалаева, З. Зелимханова, Т. Гаджева ,кьыбарш.

Хьалхалатгачар опыт цергера дайІозьнаю партпомо, из ювш пенгаета тІа, яхьа ютташ ева хана. ДикагІдар, пайда да боалар юкъедоаладелга тхоай керттера дехкар лоарІхьа охза.

ПІадахача Іай духха халонаш лайра тха хьайбаш леладеар. 1985 шера 1 январь яхкоІар а этта, бацьан йовза бахьан долаш детташ дола доахан ши бутт хьалха чусайпар. Іалашдаь доакъар а дашо тошен болаш. Хьалха а хьайбаш леладеаш оарцьІбалар бахьан долаш продуктинность лох ца волийташ Іанбаца дьлар тхо.

Хьалха тхоай хинна кхоачамбоацаран, тІалаташ терхал а деш, шийтталагІга пятилетке уж па хилийта а, хьалхаташ къахьег охза. КПІСС XXVII съезде белгал ма дакъхара, техан лоархІамегІа долчох цаІ да кердача тайпара бохк хьайбаш-боаникхара, бохама механизм эргаьнкха товелга. Коллективни подрядаГа болх бе яьккхай охза хьалха этгара боакхаш йола тракторно-хІуман леладу бригада. Ала йиш яц из де тхона этта хилар, аьнна. № 2 бохка бригада кхоачашденнехь, кхьметтел цун кулгалхочо М. Верещагина а, лоралуш, дехкар тІаийцар кердадар. ЦІьабакъда, дукха ха ялетехьа гуьв-м дьлар цох мел бокхка пайда боал. 1984 шера из бригада Ерригросский социалистически яхьк хотало ньыхъчарна юкъе яр. гурахьа ДайІийна культу-

Гі. Ахриева ЦІергІа Назрановски «Электрониструмейт» яхача заводе дика поздан ва фрезеровщик Мамиев Ахьмад. Дуь шу мара дац по заводе къьаьк-га, бакъда цу лоацача юкъа ше-херка, профессеи йизза кІра а срзаль хІанз доникий толамаш карагІдувлаш хьаьогІа Ахьмад. ХІара дийкхара нормаш 120 — 130 процент тхоачашъю цо.

СУРТА ТІА: А. Мамиев.

С. АЛИХАНОВА сурт.

Дехгара ди массаза доал дуккагІа хуьл кхашкара балхан. ХІанз цу балхашта юкъе керттера моттиге да культурашца дІаер, дІайийнарашта тІулаех дар. Дика кийчдьяча лаьтта бІаьсти юьш йола культураш лІайийнийай итташ взараш гектараш долча лаьтта.

Хьалта гурахьа ма бола ялат дІаздийнача ихашка я рота соазама диказа самоделаш. Уьк молхаш тохаш я ялата, бьнашта са доаллача зенерча хІамашке зе па дайъар, сасарах ялат лорадар духьа.

Вьасьтан деноьи дІоах ма деллиге а бацьогІаша сиха дёгІ дера.

Юрцига кхъьегамаи цох доагІар дикагІа тІаийцар эгтара дикагІа тІаийцархьакхар форма я коллективни подряд. Из па боахкой коллективо (бригадо, отрядо, звено) ихча ходдам а бьь, шийна тІачоагІабьча лаьттара белгалдарча боарамагІа продукци яккха договор а дий. Хьалта кодхоза е совхоза кулгалхочша пуьна эна материаланаи, кхъьегата лерттІа хьалаш тІаийтІехььакха, продукции якхарах доагІар ханнаьха хьадала дехкар дІатІаэцаш ахдар.

Практино хьахьенхад под-

БОККХА ХЬУВКЪАМ БАККХАРА—БЕРРИГА НИЗ

Дика кхъьегаш хьайоаІга Грозненски ремонтно-механически завода цеклинга цеха коллектив уьк шера. Цхьоалагіча квартала план ши да хьалха 104 процент кхоачашьъьлй цо. Заданел совгІа арахийнай 98 бІаь со-тома товарна продукци.

Цехе дикагІа йола бригадаш, участкаш хьалхарчаша цІи йоаккх Е. Тульцев керте латтача токарий бригада. Из иховаргІа шу да цехе хьалха-ра маттиг цо дІа па хІца. Балха ханах бинза пайда эцарах, прогулаш йоаташ гІулах ІІаоттадарах бьнна аьтуьа бІаь.

Бригаде кхъьегаш ба йІаьхий опыт йола, шоай

МИШТА КХОАЧАШДУ ДЕКХАРАШ

Лехачарна корадоагІа

Аесиски консерви завода коллективо, тІаийача социалистически деклярий цІхьаь пункта тІа яьлаьд кхъьегама оксарле планал совгІа 2 процент лакхъьелгеп продукци хаьеп ДІадодар 1 процент лохделгеп.

Мишта кхоачашду цар шоашт тІаийца декхарашу?

— Вайочу ялайийначу гІулаккхаш — делец тха, — йоаХ партийни бюро секретаре Р. Зубовас. — Уьк шера хьалхарча кнартале бьча тоха итоот Сунженски район-оне хьалхара моттиг яьккхай, КПІСС райкомен районнокомен карара боаккхаш ІІе байраш хьакхаьлий ткоиь. Хьокнен консервировани ярга план 121 процент кхоачашъьлй, Іажийн нхорийн соказ арахецара план 115 процент кхоачашъьлйай.

Заводе эгтара йоккхагІча-рех я консервин цех. Сезонах уьхаза болх — беш хул 370—400 сар. Цеха керте латтаехьаргаи лерттІа вашхьахкха хоьш вола спецналист. А. Еалоев. Цехе сезон дІабоалду бьнцара говрлех чакхъьяха йоаларца. Цул тІехьаГа — нарсаш, помидорш. Цул дукха эламагІа ий фруктоти оканар ворсе ІІе байраш хьакхаьлий ткоиь. Консервин цехе латтаехьаргаи керттера теркам тІабахийтар наьха, дика спецналист О. Бабиев, Цехе кІезига бан лоарІхьа хьалхатаргаи, шоай хьаьналачча хьакхьегамига уллуь болх бе-

чарна масал телараш. Цар дика ихотаду коллективна хьалхашца латта декхараш. Иштта-ч-ара декхараш ІІоагІа Ахмаева Тамара керте латта бригада. Сокаш ,арахецара план 135 процент кхоачашъьлйай цу бригада. ДикагІдарий цераш йоакхаш ихча этгара хьалхачарца хьоахабу ухьала Русакина Антонина, Вагрась-ченко Наташа, Хасбулатова Зуган.

— Тахан производстве этта хьал минта да аьлча, хІанзалца бьча тайпара болх бе йиш йоацаш да, — йоах Р. Зубоас.

— Из дика ихетаину тха ерригна коллективо ПІСО ЦК Политтехьа доклади аргІанарча съезда материалаш ІомаьлъчІ тІехьаГа. МолладгІча шийна тІаиллача тІулакха лолла бальнийш а-лехаш кІалхарбоала гІертарашта тха коллективна юкъе моттиг йоацлгга дІахайтар оаза. ХІанз тхона хьалхашца латта декхар съезда решенеш вахяр чакхйоахалга да. Цул доакхаеІа декхар дац таханарча дийнаьа.

Консервин цехе лаьтта йола къьегамо лоархІамга-бригадир-контролер З. Аленьева. Кхачан профтехучилища льяьха ера из ухгахь, масеех шу хьалха болх бе. Зинаида Андреевна Сунженски районни Совете халкьа депутат, хьехамча а я.

Цу цехера ерригна бригадаш йоайла спецналистически яхьс яьина я. Цар девиз я

БРИГАДИР

Грозненски «Автоспецоборудование» яхача опытно-экспериментальни завода йИъьлагІча цехе дина йовзаш я Саламов Альберт керте латта токарий бригада. Сенца бергалальнаш из коллектив.

Ше ВашагІьелла дукха ха еце а. цхьа бутт дІабахийтабац цо производственни план дикна тІехкхоачаш ца еш. Масала ДІабахача яьк бетта деккар кІира хьалха кхоачашдар цо. Масала ДІабахача яьк бетта деккар кІира хьалха кхоачашдар цо. Хьалха бутт чакхбалале массеех бІаь со-ма хьакха продукци арахийцар.

— ЦІи шу хьалха вІашагІьелар оаха из бригада, — яхаш дувц цеха начальника Е. Сиворцова. — «АстагІа» лелаеш дар тха цига тІулакхаш. ХІара участок бахьан долаш ерригча участке тІулахаш а лерттІа дІа ца долхаш моттигаш пийлора наст-васта. Хьалха шоай балхах кхеташ, дика толамаш доаташ бола къьыст-къьыста тоиараш цеке шортта бар. Цхьана дага а дьлыпа охза лаьрхІар механически участкс лаьрхІа токарий бригада вІашагІьоча.

Цунна керте оттаве сиг лаха хала дацар. ХІана аьлча, тхъьа шера совгІа токарал-ла бола бац. Сименка Альберт заводе дикагІа лоарХІа-ча специалистех вар. Цудуха 1984 шера сентябрь бетта ІІа вІашагІьоллар оаха ерриг сагах латта из бригада.

— Эгтара хьалха се бригадирала кержача хана аз новкъосташа дІахайтар цар сайх бенна тешам бооберг ца хиларн, доагІар хьадеханаргІлари, — ихаш дувц Саламова. — ДІахайтар цьаЬолчарна дисциплинна тоае езилгеп хьалхашка латта декхар іІарнаи кхетадеп ца хуле толамга даха дог доацилгеп. Со бегаш бе лаьрхІа воацилгга кхетадир бригадеран наха, тхо цхьана болх бе доладеннача дийнахьа ах сахьат тІехьа а вайна, малеа хьаж стталуш тха бригадера токарь — Ахабов Гадрахьман аз станока тІа болх бе тІа па витача. Волле чу а гІой дика, са а леле, кхоа-на юхавоагІаргва хьо, — аьлар аз цунга. — ШоллагІча дІайнаьа тхоай бригадин соабане Ахабовна бетта хургйола преми ца луш соцае

ьына сонам тІаййдар. Цу хана дена дисциплинах дола ооШ дувца дийзаш бригаде.

Бригадни хьисане кхъьегам вІашагІьехьаьнхха болх беш я Саламова кулгалхочо коллектив. ХІара дийнахьара норма 115 — 120 процент цо кхоачаш ца еш ха дагІар-лаш ехеле. Бригадерча гІин саго Лях Вячеславен бригадира шен хьальча оатхала тІа оттадеп шоай тамагІа да.

— Сево низ тел толамашка кхача? — аьлча, Саламова дувц:

— Эгтара хьалха кІира-нена шийгара дика мел долчун масал луш хила дехкарийла ва бригадир. Соца болх беча ца, хьхал хьаьогІа ханна вокхагІа ва со. Аз айса балха тІа а балхаца дувзаденна доацача гІулакхашца а хьонхам балагра хьежжа мара ханна латтардаш бригада гІулакхаш.

Бакъдув бригадир! Эгтара хьалха доагІар шийгара хьадеха хоьш хила веза вокхагІа вола новкъост.

Дукха ха яц Советски Эскаре гІулакх дьа вьаьнначул тІехьаГа бригаде тонарала-ла болх бе комсомолец Цергбанов Александр вели. Цу хана цхьаккха балха говзал йолаш вацар Саша. Бакъда, тохарь хила чІоагІа безам болаш-м вар. Болх ІІабола-дар а бьтовка чу спецоаш тІаэовхаш боаккаш ергача бригада вІашагІ а кхийтта Щербаковна яьк-мал лелар. Ухгаза хийт массанена Саша эсмарера пІавена дукха ха йоацилга а, цун да Щербаков Василий Петрович «Автоспецоборудование» яхача заводе токарь волаш 35 шера кхъьегаш хьавоагІилга а. ХІаьта вол а ший да санна токарь хила безам болаш волга а.

— Шек ма вала хьо, — аьлар бригадерча Лях Вячеславен. — токарь-м а вар, вергва оаха хьох дукха ха ялале, керттердар ухьа безам хилар да.

...Чакхдьаннад балха дІа. Саламова бригадера нах пІаба-ла сагота бац. Новссеенай йиьлагІа цех, гобаккха сатем эттаб. ШоаЙ бригадира го а бьь цо дувцачунга ладувІаш латт берригш а. ХІаьта Альберт нарца дага-вувл ихоана шоай бе безача балха хьакхьегам-м. Цун бе йоалл керзача балха денна наряд, сатхалаш хьяра эшаш вола чертеж. ХІара са-га хьалхашка ихоана берг-болча балха хьакхьеха дехкар оттаду бригадира.

А.Г. УГУРЧИЕВ.

ЭКЗАМЕН

(Журналиста блокнота тІара)

Віарг ма ихоачча ул ихл. Соахна кІа чуэцача хана ди-са ча цІи техь доагадеп, цудухьа «ІорнІадаш хий, ІІоагІа ІІаьрбеннаб лаьттан наиха. Иштта хет ганьнара ДІахьежача.

Низ бола ши «Кировец» йоала лаьтта оазап. Боала тІехьа боал — боаккхаш бабле-сийнача бесса кІор тувсаш, ерриг аре кхайкаеш бух бинна малхбузенгахьа йолх уж. Ткай ийсте кхьвчача нохарш хьал а айдий, юхарга трактораш.

Хьалха йоа «Кировец» лоаллаш вагІа Хьасан наскаста юкахьок. Дом тІабиначага низгах гу цуьна шийна тІехьа йоаГІа ІІоллагІа трактор. Дега дикахетар хиле велалу ахархо. Мишта велагургаан из, нагахьа санна из лоаллаш вагІар цун ворІ Махьти хІлча...

Гарга тІергІат делкьа ха. «КІьаьк а меценена хургва, фу дар-хьоГ сисналах ихийтача?» яха уйла йоссе Хьасана дег чу. ЦхьабакъдаГ, трактор соцаяп цо. ВІарчча-ча Іай сатийсад ахархочо уьк денга. Фоартах дьлна хьашар дІа и доахаш, гаьи-на хьалхашкаха ДІахьежаш вагІа из.

Духха ца говш меибенача керо къарву да. Ихай ийсте кхьвчача пух хьал а айдий, ДІайоаю цо трактор. ХІанз дикагІа холу Хьасана мецелар а кІьадвалар а.

Дас дьр ду Махьте а. Цо мотор ДІабоабича, бокнха сатех отт ихай тІа. Цхьаь-на хІама па хозаш кІорда-дера лергаш. Трактора ши хасллаше а, бІаьстан хозача михо хьалъюз кабина.

ЗІамнга вале а, хІанз шоллагІа шу да Махьти трактористе вола. Дьлара хьаломайлий чо из говзал. Духха хана деиз болх бен хьвоогІача са цІи санна сий леш йоанех цун цІи совхозе.

Сих ца луш трактора кабина чура Іо а вале, да волчехьа ДІавоалау воІ.

— ІІайдвенна а меценена а хургва хьо, — йоах Хьасана велакъаза, — Махьа дергдан, чанас кхерзача ГІаьнлитго вошта кІеззина са леІа, юха а болх бе доллургда.

— Хьо а кІайдвенна хурга, дади, — йоах Махьте, — хьалха водачов халагІа ма дий.

Дьлара тІормиг хьа а ийс, шоашта Іоховша мотниг лох цо. Доврнадаь Іоддиллача истинга тІа Іолохлу уж. ЧІаьпилта дистах цергтохаш, термоса чура хьадетача мерзача чаьх къург а беш вагІа уж шиъ.

— ЦІенош ийстелаза деза. — йоах Хьасана. — Цу духха ух бІаьсти са ца лоІаш болх бе беза вай шинне, ноиагІо аларг а доахкхаш. Селлара кІоарга ца ахийтача а мегарда жьона из нух.

— Мишта, дади? — цецвоал Махьти.

— Аз яхар де Іа, — бІаса ю дас, — ГІалат варг-ваш хьо.

Шийна хезачох ца тешашача Махьте керта чу дукиха а уйлаш хьувз. Юха ше фу ахьа банхьаза да ца ховш вагІа из, хов цуьна нух тІагІолла леладача дикача хьувкъамга даха дог доацилга.

Са а леІе ГІоввт дан войн. Юха а ина болча «кировец» увІаро кхайкаю аре. ВІарг тІера па боаккхаш дас оахача лаьттанга хьеж Махьти. ЦІьабчоча хетазу дуьна Хьасана — тІаІолла нух текхадеш санна, тІаккха КІирвенна ІІаьжежача, из иштта доацилга кхетаду цо.

«Вегаш хургба цо бьрам, — йоах Махьте, — шиллий-на. —Са да данн а хиннаа латтанга дика уйла йолаш, ахархочун ГІулах дезаш. Цо-м кхьбгаш а беташ болх цІена бе яхаш. ХІанз хувцавала воал-те ер? Со а тарцахьарча новкъа ванхся гІерт-те? Из хургедаь», — йоахар цун жоначча дего.

Цу ханна кхай юкъе соацийр Хьасана трактор. Махьти а сецар. ВиГІй трактор йолчаха хьавоалаелар да. Ше хьатІаккхачке яхча а яхайда. ХІанз хетар хьалъьяьхар цо. ЛаьрхІа хьежар из Махьте сахьмга. Дерриг а ийса дар. Тіера Іо ца а воалаш, хьайийлла латтача трактора нІаьрх ахрьежаш вагІар Махьти. Дас ше човхаверга авина хетар цунна.

— ТхьайсаМ вагІан хьо цу чу, — аьнна, Хьасана техача цІогІо корагІаьккхаяш из. Шортта Іо а нашна, дана дагІавахар Махьти.

Инст ца хулаш латташ цхьа юкъ яьккхар дар шинне.

— Дади, — аьлар тІехьара воІас, — сона маган нух тІагІолла тенхаде. Сона делаш иштта дьаькха алани.

ХІирвенна дьна ІІарахьежар Махьти. Безаме делача ВІаргашна хий ихеккха латтар Хьасан.

— Ийися ах Іа, воІ, вайна дезаш цу тайпара дьаькха алани а хьадаь ша а. — аьлар дас, — сона Іа фу ду хьажа воалаар. ШакхЬа дицмо делаьх, ше йеш дола хІама ГІулаца деш вола саг ираз долаш волга. Хьо лерттІа сог волга хайра сона хІанз. Экзаменах дина доар-хІавар хьо, са яьккхи.

М. КАРТОЕВ.

ПАРТИЗАНСКИ КОМБРИГ

ЛЕНИНГРАД. Сайлахьбоккхача Даймехка тIема шерашка Карницкий Константин Диомсеевичн цIи хезача 5-та партизанскн бригада командир хиннав. ХIанз цун цIи Дагалоацама эзле мрамора тIа лоцоца леп Ленинград лоральна турпалхошта оттаьлча йоккхача Монумента тIа.

1942 шера январь беттa ДIадоладелар кхерамех диэза дола К. Д. Карицке а цун попкъоштт а партизанскн вахар. ХIаьта шовзткъе диъларIча шера март беттa цу шиъ партизанскн колонна бIоьнаш лаьттача тIом беш хиннаруна ВашагIIхетар Константин Котелон майда тIа вода шийна цхьана тIом беш хиннаруна ВашагIIхетар дуьхьа а, турпала байначар сий де а.

СУРТА ТIА: К. Д. Карицкий шиъ тIема хиначул новкъостацца, партизанашца хиннача — сандружинницага В. Д. Сороницайцен разведчикаца А. Э. Неченцен. Ленинград лоральча турпалхошта оттаьлча Монумента йохке.

Н. БЕКЕТОВА сурт. ТАСС фотохроника.

УГУРЧИЕВ Азмат-Гирк.

ХIАНАД ЛАЬТТА ГIАЙГIАНЕ?

— Тхо хьамсара нана лаьтта ХIинад хьо сел гIайгIане? Мичлерда цIий хьажабь лаьтта, ХIинад хьо сел уйлане?

— ГIайгIане да, уьк са букъ тIе Мюрша цIий ломехкенда. Моттиг йоацаш дахьа-дита. Из чIоагIа новкъа доланда.

ГIайгIане да, ЛIвано мехка Мега кIантий леганда. ЭгIазлонний наькъаш дехка Сай инз дIе ца хьоечандар, ГIайгIане да, бокъо доацаш Уж чилийшен бахьанда.

Денкхе цхьаькхе бахьан доацеш, Шоллагlча дунен тIема гергаш Сайна чухха къувландаь,

Из бахьанде делхе бIаргаш ХIинз а шорта доландаь. ГIайгIане да, моцалагIа Делхе бераш хозандаь, ХьогашI денн гIоздалагIа, Уж са керлаь дуьшандаь.

Ма деггара гергаш IоадеIаш Малхбузехь йоелландаь, Доккхе дуне цIеьххьа IаьржIдеш Хетар экхха гIертандаь.

Лоаман кIкъ. Х.Б. ИСРАИЛОВА сурт.

Хьа город—хьа цIа

Хоза я вай город Грозный. Вlаьсти а аьхки а эр хул. Вашшара дуьхьар тIедIихе, бIарг белаболичташ хул сквераш, паркаш, IIи лу алIелаш. Гурахьа город хозьюо маьлха доцоца леп а тIе хьехана, михаша, кIоахкаша.

IIхьабаркъа, халахете а ишшта дола сурт го йиш хIлаш массаза хьаьа а. Вола! я IIхьаьт хана грозненцIи деташта салолаш беш тайп-тайпарча тайнша, ainaша хозьюо хиша, амма, цхьаьнгча предприятеташ доалаьха кхьахачул тIехьаьгIа типIенна мотгиташ. Цар хьалъьлъа гIишлоцца гонахьа дуьххьа ча шерашка дIайогIаш керда тайнаш, кIотаргаш.

Из иштта хилара чешалдеш дола масалаш тIезина ден. Вогул-Барул шу хьалха Къаьнарча промыслашка дха йолаелар троллибусаш. Царна ремонт е а уж юхасерача мотгиге станци яра а дворгIа Иванович яхача горо доке трамвайно - троллибусни предприятена дIаелар шиъ кхо гектар хиллаш лаьттан чIегIлг. Хеташ хьо, цигача тIишлоп балхаш чакхдьхачул тIехьаьгIа трамвайно-троллибусни парка коллективо гонахьа карг а ец, хозан лостам. Берг ма бий, гIаьнаш а йогIарг ма бий, аьнна, IIхьабаркъа, цу тайнара хIа-ма хиланзар. Троллибусаш юкъара на мотгина гонахьа карг тайнаш, кIотаргаш.

Из иштта хилара чешалдеш дола масалаш тIезина ден. Вогул-Барул шу хьалха Къаьнарча промыслашка дха йолаелар троллибусаш. Царна ремонт е а уж юхасерача мотгиге станци яра а дворгIа Иванович яхача горо доке трамвайно - троллибусни предприятена дIаелар шиъ кхо гектар хиллаш лаьттан чIегIлг. Хеташ хьо, цигача тIишлоп балхаш чакхдьхачул тIехьаьгIа трамвайно-троллибусни парка коллективо гонахьа карг а ец, хозан лостам. Берг ма бий, гIаьнаш а йогIарг ма бий, аьнна, IIхьабаркъа, цу тайнара хIа-ма хиланзар. Троллибусаш юкъара на мотгина гонахьа карг тайнаш, кIотаргаш.

Цул тIехьаьгIа кирпичий еча заводе, Вознесенске, Ачалихченашка, Долакоа, Ачалихченашка, Долакоа, Нохч-ГIалгIайчен Ленинскн комсомола преме лауреатаца Н. Наджиджиаси Б. Хавригчеевен магнитофона тIа ДIаязьъьлча поэтическн композицеца. Гулбенчачар шиъй даьхьала дунецан къамьал пир КПСС Старопромысловски райкома секретара М. Л. Завьллова.

Цул тIехьаьгIа кхаь ноахзала ВашагIIхетар хилар. ШоайIа дагабаьлар тIема ветеранаш, Грозненски гарнизона салтий, призывникаш. Цига къамьалаш дир Старопромысловски района военкома В. Константинова, Советски Союза Турпалхочун Г. Демченко нанас. НГИАСС культура заслуженни бохучохь С. Аушева, кхычар. «Руслана седкъа» яха шиъ стихотворени йиллшар поэта Чахкиев Сайида.

Йоккха эр сайрен культурин программа а. Зале бачIагIарна езаелар гостеларде инструменталлни ансамбля, филармоне артисти концертни новкъостаца. Уж хьежар тIема тематика йолча Нохч-ГIалгIай художникний сурт ий выставкаца.

Сайре чакхдоллаш тIемах дола художественни кинолента хьекхар.

Ветеран болх бешв

ТIхьо шу дьяна мара ваьр Алиев Алексей Иванович вай мехка тIема ала лоатабенча яна. Фашистски бIехкаш ларца йоккха агIазад кхеташ кар цун дег чу. ГIаьрахошта бекхам бар — из дар совет ски наьха эгара доккхагIдола денза).

Ше вахар Алексей Иванович военни комиссарате. Кастта фронте вар из. Хьанз а бIаргашта хьаьхашкара дIаьдац цунна иу чанг дайнар — дьга а дохалъ а цIенош, човнаш хинна нах, станицеш на напагIа дехаш лела бераш, болх ца беш лаьтта фабрикаш заводаш.

Сталинград, Курск, Минск, Харьков — уж да Алиева тIема адресаш. Из хул оуьга зама оцделене командир. Цул тIехьаьгIа цо кулгалдар йоккхача топий расчета.

Пом чакхбьлъча, Малгобе тер хохийгIа Алексей Иванович. Школе болх ге наькъа. ХIанз а Соаргlапа ^ 19 йолча школе физическн культура а хьежаш ва ма-ша — республике а тIезина спортивни толамаш дахьадац цо хьалнхебаьча дешархоша.

М. МУРАТОВ.

Рейхстагара кхаччалца

«Радуга» яхача нинотеатре чакхъьлар «Шиъ наIаргара рейхстаге кхаччалца» яха тематическн сайре. Из хетаьяр Котелон денна.

Из ДIайоалелар РСФСР заслуженни артисташа. Нохч-ГIалгIайчен Ленинскн комсомола преме лауреатаца Н. Наджиджиаси Б. Хавригчеевен магнитофона тIа ДIаязьъьлча поэтическн композицеца. Гулбенчачар шиъй даьхьала дунецан къамьал пир КПСС Старопромысловски райкома секретара М. Л. Завьллова.

Цул тIехьаьгIа кхаь ноахзала ВашагIIхетар хилар. ШоайIа дагабаьлар тIема ветеранаш, Грозненски гарнизона салтий, призывникаш. Цига къамьалаш дир Старопромысловски района военкома В. Константинова, Советски Союза Турпалхочун Г. Демченко нанас. НГИАСС культура заслуженни бохучохь С. Аушева, кхычар. «Руслана седкъа» яха шиъ стихотворени йиллшар поэта Чахкиев Сайида.

Йоккха эр сайрен культурин программа а. Зале бачIагIарна езаелар гостеларде инструменталлни ансамбля, филармоне артисти концертни новкъостаца. Уж хьежар тIема тематика йолча Нохч-ГIалгIай художникний сурт ий выставкаца.

Сайре чакхдоллаш тIемах дола художественни кинолента хьекхар.

БЕЛАМЕ ДУВЦАРАШ

Ненас баьхкор чуйеларш ийца чIогIаеш дворгIан шийна кара а дехка, уж сага дIадела цо туташ вагIа дIъ шу дельна Илеа.

— Из хиршалъе де хьа, се кIеънк, ненас ненас.

— Фуд се хьарцаьа дар?— хетт воIо.

— Мама, бабанна кIанз марз чу а нана енай хьо, кIелдечен на а меценна а ма хургIий хьо, хьона чIоаваьш дезий аьнна хатта дезар ie сога, — йоаь нанас.

Цхьан юкъе уйлашка вода Илеа. ГIаьнаш цхьа кIема дага а дехе, веллау:

— Мама, ie деза аьлча, дIадела сога поздеций уж!

— Дезаргда.

— ТIекхиа из ца аьлча сона фу тIекхьыча?

* * *

ЦIекъмата а чувена сог ца везаш а хиннай ЦIагена лоалаэочун ЬаббаеIа сесаг. Цхьан дийнахь, ЦIагеи шоайIига ве-

доахи шо уж унзардолге?

— Бакъъе хьо, — аьннад ЦIагена, — цхьабакъда селлара дохкна дукь тIелаттача хьа сесага новкъостаг де сай цIенош йоалаеЬ аз. Из хьона кIезига хете, уьк сахьете бераш а хьедоелдергда.

* * *

— Масса нисъьна лаьцаб Ia? — аьнна хьаттад вьссна Iом тIера цIавоагIига ЦIагенага.

— Цхьакхха а лаьцабац.

— Хlана?

— Тахан цар марха долга хайнадацар сона.

М. ЭРЗИЕВ.

Гарри Каспаров: шахматаш—беграшта дикаIдола ловзар

Г. К.: — Из ганьъе доарIхьаверггад со. Сона четаяхь, нийсо йолча доазонна IIа-тIаэттад вай, гарттача хана хIаьта а кхы IIаэхо долуе таманш а йолаш. Шахматашта дунен чемпион вола саг алъхъа спортивни ахтонех сога тIа тоъал вахара опыт а йолаш хила веза. ХIаьта из тIъо доалаш хана йолаш хуе тамаш я.

АПН: — Хьа масса шу дар, шахматех ловза хьо воалдуча хана?

Г. К.: — IIхи шу. Шахматех ловзаш бар са дай, тIакха со а шарга каст-наста хьокхаш хуьлча хана кхы саготашта ца ваьнна. Вай сахьирга: малагIча бокъонеIа фигураш дIа-хоа тетт. ХIаьта цIаьца дас улга тIа отталъа позицеширга шахматна задача царчул сихьалга а дича, цо хьахьийкар сона цун йистошка тIолла латтача алапийн цифралн доарIхIам, вешта а,ьча нотага хьайовзийтар. Цу хана йоаэуьх хийша Iодешар аз, арифметикн оххьынарга действи а эвара сона, цу тайнара, тоъал атта хетадигр аз шахматни ловзара оххьынарга заючаш Цул тIехьаьгIа цхьа кIезига ца яьнна Iолла ламаг бакинский пионерий Дворецерча шахматни кружоке дIа а вига дIаиелар со. Цу тайнара, са, са охоачаш воркI шу а дьяналлаар эгара хьакхаьра бокъонна вола, из сихьгIа дIаэвахар дог доахаш, деггара латъкъе йолеенгай из.

— Кlордадаьд сона ер ваьхар, доагIа «ханах» де дезаш до: ккача кийнбар, из исторла тIа хьоотгабар, пхьегIаш йилар.

Цо яхар бакъдеш корта эгагIеш вагIаш IаббаеIа.

Шоллагlча дийнахь сарраьхь ше поаэлохьа водаш сесаг уллуь а яьккха, вахав Цагеи.

— Бераш хьанца дитад оаш! — аьннад, кхы ала кIама доаш висача IаббаеIа. — Ара бьаде бийса ма йий. Фу де тренер — мастер Олег Приворотский — сона веннача хана.

АПН: — Долче, ловза Iомаве хьалха IIаэгIа, деша Iомаве веза-их?

Г. К.: — Из дича бакъъехь хуьрга, кIона вала, ше-ша ховча бера круговорага цай кхетам цо дахьбара кхы тIа а импульсаш ихоач. ТIаннха шахматаш ца кхетар, деш дола ловзар а хилар даготтт цунна. Вешта кхы сеи хилаиза дардоапаш кIама а дац иэ: ма дарра аьлча, шахматех, цар оххьынарга маIанах дынзялх шу дьяначу хана а кхета йиш я.

АПН: —ТIаккха сел иштта доарIхIаме я, шахматаш IIэмминга сага? Фу дала тарлу цар цунна IIаэгIа, деша ловзар ах